

PROFESOR JAN SIUTA – TWÓRCA I PROPAGATOR INŻYNIERII EKOLOGICZNEJ, ŻYCZLIWY PRZYJACIEL

Gabriel Borowski¹

¹ Wydział Inżynierii Środowiska, Politechnika Lubelska, ul. Nadbystrzycka 40B, 20-618 Lublin

e-mail: g.borowski@pollub.pl

STRESZCZENIE

Przedstawiono sylwetkę profesora Jan Siuty, założyciela i długoletniego Redaktora Naczelnego czasopisma „Inżynieria Ekologiczna”. Zarysowano jego życiorys i dorobek, ale głównie skupiono się na jego pasji w propagowaniu inżynierii ekologicznej jako dziedziny wiedzy. Na tle jego licznych działań i osiągnięć, starano się pokazać jakim był człowiekiem i jak duży wpływ wywarł na wielu swoich uczniów i współpracowników. Był inspiratorem wielu pomysłów, bezinteresownym opiniodawcą, jednocześnie krytycznym i życzliwym, w pełni zaangażowany i niezwykle pracowity dla uzyskania założonych celów. Pozostawił wielu kontynuatorów swojego życiowego dorobku; dumnych, że mieli zaszczyt być jego przyjaciółmi.

Słowa kluczowe: Jan Siuta, inżynieria ekologiczna, Polskie Towarzystwo Inżynierii Ekologicznej

PROFESSOR JAN SIUTA – THE CREATOR AND PROMOTER OF ECOLOGICAL ENGINEERING, A FAVORABLY FRIEND

ABSTRACT

The profile of Professor Jan Siuta, the founder and long-time Editor-in-Chief of the “Inżynieria Ekologiczna” journal, was presented. His biography and legacy are outlined, but the main focus is on his passion for promoting ecological engineering as a field of knowledge. Against the background of his numerous activities and achievements, efforts were made to show what human he was and how much influence he had on many of his students and colleagues. He was the inspirer of many ideas, a disinterested opinion-maker, at the same time critical and favorably, fully committed, and extremely diligent in achieving the set goals. He left many followers of his life achievements; proud that they had the honor of being his friends.

Keywords: Jan Siuta, ecological engineering, Polish Society of Ecological Engineering

DZIEJE LOSU

Jan Siuta urodził się 2 czerwca 1928 r. w rodzinie chłopskiej we wsi Wrońsko, powiat Łask, województwo łódzkie (Fot. 1). Wychowywał się jako jeden z pięciorga rodzeństwa. Uczęszczał do czteroklasowej szkoły powszechnej w rodzinnej wsi, ale nauka została przerwana w wyniku wybuchu II Wojny Światowej w 1939 r. Dalszą edukację mógł kontynuować dopiero od marca 1945 r., uczęszczając do Szkoły Rolniczej w Sędziejowicach, a następnie do Liceum Rolniczego w Czarnocinie [Siuta 2012].

Studia wyższe rozpoczął na Wydziale Rolniczym Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskie-

Fot. 1. Profesor Jan Siuta (1928–2020)

go w Łodzi (Fot. 2), a następnie kontynuował w Wyższej Szkole Rolniczej w Olsztynie. Jeszcze jako student, jako jeden z reprezentantów kół naukowych brał udział w pierwszym Kongresie Nauki Polskiej w 1951 r., podczas którego powołano Polską Akademię Nauk. W roku 1953 rozpoczął studium doktoranckie w Katedrze Gleboznawstwa Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Po obronionym doktoracie w 1958 r. przyjął ofertę zatrudnienia w Zakładzie Gleboznawstwa IUNG w Puławach. Wkrótce został kierownikiem Zakładu i mając do dyspozycji niezbędne środki mógł prowadzić badania w ramach programów rządowych i resortowych na terenie całego kraju, co znacznie przyczyniło się do jego dalszego rozwoju naukowego. Rozprawę habilitacyjną pt. „Wpływ procesu glejowego na kształtowanie się cech morfologicznych i właściwości chemicznych profilu glebowego” obronił w roku 1964, w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie [Siuta 2002].

W latach 1966–1968 pełnił obowiązki zastępcy Dyrektora IUNG do spraw naukowych. W tym czasie w ramach swoich obowiązków koordynował również prace badawcze prowadzone we Wrocławskim Oddziale IUNG. W drugiej połowie lat 60. intensywnie rozbudowywano Zakłady Azotowe w Puławach, m.in. rozpoczęto produkcję mocznika, co powodowało bardzo duże emisje do atmosfery związków azotu (głównie amoniaku). W efekcie wystąpiła poważna degradacja okolicznego drzewostanu oraz zmiany chemiczne w glebach wpływając na wzrost, plonowanie i wartość użytkową roślin uprawnych. W tych okolicznościach, w 1971 r. powołany został przez Dyrektora Naczelnego Zakładów Azotowych organ doradczy po nazwę Rada Naukowo-Techniczna ds. Ochrony Środowiska, której przewodniczył prof. Jan Siuta. Dorobek podjętych wówczas prac badawczo-wdrożeniowych opublikował w monografii pt. „Ekologiczne skutki uprzemysłowienia Puław” (Fot. 3) [Siuta i in. 1987].

Jan Siuta tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w roku 1972, a wkrótce (od 1 stycznia 1974 r.) został przeniesiony służbowo do nowo powstałego Instytutu Kształtowania Środowiska w Warszawie (obecnie: Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy), gdzie pełnił funkcję Kierownika Zakładu Ochrony Ziemi. W dalszych latach pracy został zastępcą Dyrektora ds. naukowych oraz przewodniczył Radzie Naukowej IOŚ. Przewodniczył także radzie naukowej w Instytucie Gospodarki Odpadami w

Fot. 2. Jan Siuta jako student WSGW w Łodzi (1948)

Katowicach, był Członkiem Państwowej Rady Ochrony Środowiska oraz Państwowej Rady Górnictwa. W latach 1984–1990 był przewodniczącym Polskiego Komitetu Ochrony i Kształtowania Środowiska Naczelnej Organizacji Technicznej w Warszawie [Siuta 2012].

W roku 1985 Jan Siuta uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. W tym samym roku został również zatrudniony na pół etatu w Instytucie Inżynierii Lądowej i Sanitarnej Politechniki Łódzkiej (obecnie: Wydział Inżynierii Procesowej i Ochrony Środowiska). Prowadził zajęcia dydaktyczne z gospodarki odpadami oraz inżynierii ekologicznej, a także prace badawcze w zakresie przyrodniczego użytkowania osadów ściekowych. W roku 2010 został mu nadany tytuł honorowego profesora Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

W maju 1990 r. zainicjował powołanie Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej (PTIE) z siedzibą w Warszawie. W latach 1990–2008 pełnił funkcję Prezesa Zarządu Głównego PTIE, zaś w roku 2008 nadano mu tytuł honorowego prezesa PTIE. Obecnie stowarzyszenie ma 10 oddziałów na terenie całego kraju, należy do Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT oraz jest afiliowane w Polskiej Akademii Nauk.

Profesor Jan Siuta w roku 2000 powołał nowy periodyk pt. „Inżynieria Ekologiczna” ukazujący się początkowo jako cykl monografii książkowych, a następnie jako czasopismo naukowe. Czasopismo ukazywało się drukiem do końca

- Konferencja naukowo-techniczna w czerwcu 1992 r. na temat wpływu budowy i eksploatacji Elektrowni Opolskiej na przyrodnicze i społeczne środowisko (Fot. 6).
- Krajowa konferencja 26 marca 2009 r. w auli Uniwersytetu Opolskiego.
- „Przyrodnicze użytkowanie osadów ściekowych” – to cykl konferencji naukowo-technicznych i szkoleniowych zorganizowanych przez Zarząd Główny PTIE we współpracy z różnymi ośrodkami naukowymi, przedsiębiorstwami, administracją samorządową. Pierwsza konferencja odbyła się w 1996 r., druga natomiast w 1997 r., z prezentacją wyników badań i wdrożeń w Puławach, Lublinie i Jeziorku (kopalnia siarki). Trzecia konferencja odbyła się w Świnoujściu (1998), a czwarta w Bydgoszczy i Janikowie (1999).
- Cykl konferencji nt. „Technologie odolejania gruntów, odpadów, ścieków” (w latach 1997, 2000, 2001, 2003) odbyły się w Wysowej-Zdroju i Krynicy Górskiej.
- Konferencja „Ochrona i rekultywacja gruntów” odbyła się w czerwcu 2000 r. w Baranowie Sandomierskim.
- Konferencja „Ekoinżynieria dla ekorozwoju” odbyła się w Turawie i Opolu w 2002 r.
- Konferencje naukowo-techniczne z serii „Forum Inżynierii Ekologicznej” w Nałęczowie (Fot. 7) odbyły się w latach: 1996, 1998, 2000, 2002, 2004, 2008, 2010, 2012 i 2017.

Fot. 5. Prof. J. Siuta na pustyni w Mezopotamii z niezależnym aparatem fotograficznym (połowa lat 80.)

Ostatnią w kolejności konferencją, której był pomysłodawcą i współorganizatorem, była krajowa konferencja naukowa nt. „System ochrony i odnowy biologicznie czynnej powierzchni zie-

Fot. 6. Przemówienie prof. J. Siuty na konferencji w Opolu 1992. Od lewej siedzą: Zbigniew Figas, Stanisław Siemion i Józef Pękala – budowniczy elektrowni

Znaczącym krokiem w popularyzacji inżynierii ekologicznej było powołanie w 1994 r. pod patronatem PTIE czasopisma „Ekoinżynieria”, gdzie Jan Siuta był członkiem zespołu naukowego, zaś piszący te słowa został redaktorem naczelnym. W ciągu prawie pięciu lat działalności czasopisma ukazało się w sumie 39 zeszytów, a w większości dofinansowane były przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Niestety, kryzys gospodarczy w 1999 r. oraz zakończenie dofinansowania uniemożliwiły kontynuację wydawania tego czasopisma.

Na łamach „Ekoinżynierii” w 1995 r. prof. Jan Siuta zainicjował cykl pt. „Leksykon inżynierii ekologicznej”, gdzie prezentowane były definicje i pojęcia szeroko stosowane w obszarze inżynierii ekologicznej [Siuta 1995]. Do roku 1999 ukazały się 32 części leksykonu, z setkami haseł opracowanymi przez wielu autorów, m.in. prof. Inez Wiatr, prof. Lesław Zimny, prof. Joanna Kostecka oraz prof. Waław Janusz. Leksykon inżynierii ekologicznej ukazał się także w roku 2010 w formie książkowej, którego wydawcą był Zarząd Główny PTIE [Borowski 2010].

Rok 1995 był szczególny dla propagowania idei inżynierii ekologicznej ze względu na znaczące wydarzenia, do których można zaliczyć powołanie Lubelskiego Oddziału PTIE. Powstał on jako drugi w Polsce na zebraniu założycielskim w Politechnice Lubelskiej w dniu 15 marca 1995. Prowadzącym spotkanie był prof. Jan Siuta, który przedstawił cele, zadania oraz możliwości dalszego rozwoju Towarzystwa. Prezesem Zarządu Oddziału została prof. Inez Wiatr, która była wówczas kierownikiem pierwszej w kraju Katedry Inżynierii Ekologicznej w Wydziale Mechanicznym Politechniki Lubelskiej.

Jesienią tego samego roku prof. Inez Wiatr opublikowała książkę pod tytułem „Inżynieria Ekologiczna”. Recenzent tej książki, prof. Witold Cezariusz Kowalski wskazał, że stanowi ona pierwszy w Polsce podręcznik dla studentów i wykładowców uczelni wyższych, przedstawiający ogólne prawa i zasady inżynierii ekologicznej poparte licznymi przykładami z praktyki. Recenzent podkreślił, że wydana książka jest ważnym elementem społecznej edukacji ekoinżynierskiej obejmującej całe społeczeństwo [Kowalski 1996].

Kolejnym znaczącym wydarzeniem popularyzującym inżynierię ekologiczną było zorganizowanie pierwszego Forum Inżynierii Ekologicznej w Nałęczowie, w październiku 1996 r. Prze-

wodnym hasłem tej konferencji było „Technika i Technologia w ochronie Środowiska”. Członkami Komitetu Naukowego byli profesorowie: Inez Wiatr, Jan Siuta, Marek Nieć, Maciej Nowicki, Edmund Prost oraz Andrzej Szczepański. Obrady toczyły się w czterech sesjach tematycznych, a najliczniej reprezentowana była sesja prowadzona przez prof. Jana Siutę „Ochrona ziemi”, na której referowano 25 referatów. Referaty zostały opublikowane drukiem w postaci książki. Forum cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem, dlatego planowano kolejne spotkania odbywające się w cyklu dwuletnim. Dotychczas odbyło się dziesięć konferencji z tego cyklu, najpierw w Nałęczowie następnie w Kazimierzu Dolnym (Fot. 8). Dziesiąte Forum Inżynierii Ekologicznej odbyło się we wrześniu 2019 r. w Hotelu Król Kazimierz, była to również pierwsza międzynarodowa konferencja z udziałem przedstawicieli 14-tu krajów całego świata. Forum to było jedynym, w którym prof. Jan Siuta nie brał udziału, ze względu na pogarszający się stan zdrowia.

Wracając do okresu milenium, po zakończeniu wydawania czasopisma „Ekoinżynieria”, prof. Jan Siuta widząc potrzebę publikacji dorobku założył nowy periodyk naukowy, pod nazwą „Inżynieria Ekologiczna”, które ukazało się po raz pierwszy w 2000 r. W pierwszych latach działalności była to książkowa seria wydawnicza, a dopiero około dziesięciu lat później zarejestrowano jako czasopismo, które ukazuje się do dnia dzisiejszego w formie elektronicznej. Jednakże nie byłoby rozwoju tej serii bez osobistego zaangażowania prof. Jana Siuty w proces wydawniczy oraz dystrybucję. Wiele publikacji zamieszczanych na łamach „Inżynierii Ekologicznej” było prezentowanych jako referaty z konferencji organizowanych przez samego profesora oraz jego przyjaciół z poszczególnych oddziałów PTIE. Pełnił funkcję redaktora naczelnego „Inżynierii Ekologicznej” nieprzerwanie od pierwszego zeszytu w roku 2000, aż do roku 2020. Od kwietnia 2020 r. stanowisko Redaktora Naczelnego objął autor tego tekstu, natomiast prof. Jan Siuta pełnił funkcję Przewodniczącego Rady Naukowej czasopisma.

W roku 2013 z czasopisma „Inżynieria Ekologiczna” wydzielono wersję angielskojęzyczną i zarejestrowano pod nazwą „Journal of Ecological Engineering”, który jest czasopismem międzynarodowym w języku angielskim. Oba czasopisma są całkowicie oddzielnymi i odrębnie funkcjonującymi periodykami, mające inne składy rady

Fot. 9. Spotkanie przed uroczystą kolacją podczas IX Forum Inżynierii Ekologicznej w Domu Dziennikarza, w Kazimierzu Dolnym (2017). Od lewej: dr Małgorzata Falencka-Jabłońska, prof. Andrzej Wac-Włodarczyk, prof. Bogusław Sawicki, prof. Jan Siuta oraz prof. Stanisław Baran

powstałym w Instytucie Ochrony Środowiska – PIB była monografia z 2015 r. dotycząca problematyki scalania gruntów w Polsce.

Kolejne moje spotkania z profesorem Janem Siutą to bardzo liczne konferencje i sympozja naukowe w których brałem udział. Spośród nich warto wymienić serię ogólnopolskich konferencji pod hasłem „Forum Inżynierii Ekologicznej”, organizowane przez Lubelski Oddział PTIE począwszy od roku 1996 w cyklu dwuletnim. Obrady zwykle odbywały się w przepięknych wnętrzach Pałacu Małachowskich w Nałęczowie, a w późniejszych latach w Kazimierzu Dolnym (Fot. 9). Obszerna tematyka konferencji była prezentowana w sesjach tematycznych, spośród których sesją dotyczącą środowiska glebowego zwyczajowo przewodniczył prof. Jan Siuta. Bardzo cenne i owocne były spotkania nieformalne, umożliwiające nawiązanie bezpośrednich relacji. Dzięki pośrednictwu prof. Jana Siuty, podczas III Forum Inżynierii Ekologicznej w 2000 r. w trakcie kolacji przy ognisku i muzyce poznałem prof. Zygmunta Drzymałę z AGH w Krakowie, który poddał mi pomysł rozwiązania problematyki pracy doktorskiej.

Okazją do spotkań z profesorem Janem Siutą były obrady Zarządu Głównego PTIE w Warszawie. Jako prezes ZG PTIE regularnie przewod-

niczył tym naradom oraz był inicjatorem wielu działań i wydarzeń. Funkcję tę pełnił do roku 2008, zaś kolejnymi prezesami stowarzyszenia zostali profesorowie: Barbara Wiśniowska-Kielian, Aleksander Kiryluk, oraz Joanna Kosteczka. W roku 2008 prof. Jan Siuta został wybrany Honorowym Prezesem PTIE. Nadal uczestniczył aktywnie we wszystkich zebraniach stowarzyszenia, zwoływanych często przy okazji seminariów i konferencji naukowych. Ostatnie walne zebranie PTIE z jego uczestnictwem miało miejsce na terenie Wydziału Biologiczno-Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego we wrześniu 2016 r.

Najczęściej jednak widywałem się z prof. Janem Siutą na spotkaniach w miejscu jego pracy, gdzie zajmował pokoje na pierwszym, potem na drugim piętrze w IOS – PIB w Warszawie na ul. Kruczej 5/11, a następnie na ul. Kolektorskiej 4. Podczas jednego ze spotkań na początku 2013 r., poprosiłem profesora o sprawdzenie draftu mojej rozprawy habilitacyjnej. Był zatem pierwszym jej opiniodawcą, na dodatek bardzo krytycznym, wprowadzając szereg zmian i proponując kompletne przegrupowanie treści – końcowe rozdziały wprowadzono na początek książki i na odwrot. Wymagało to sporej pracy, ale się opłaciło, gdyż gotowa rozprawa w późniejszej ocenie recenzentów nie budziła żadnych zastrzeżeń. Komisja ha-

Fot. 11. Ceremonia pogrzeboowa prof. Jana Siuty w dniu 22 października 2020 r.

Fot. 12. Złożony wieniec przed kolumbarium z białych i czerwonych goździków ułożonych w logo PTIE

i przemysłowych na cele rolnicze. Monografia ukazała się nakładem Wydawnictwa Politechniki Lubelskiej w końcu 2019 r. W roku 2020 profesor Jan Siuta intensywnie promował i rozprowadzał egzemplarze autorskie wśród swoich znajomych i przyjaciół, praktycznie do końca swoich dni (Fot. 11 i 12).

Profesor Jan Siuta wywarł duży wpływ na moją działalność i osiągnięcia zarówno naukowe, jak i zawodowe. To dla mnie zaszczyt, że miałem przyjemność być jego uczniem i przyjacielem. Pozostawił na zawsze w moim sercu ciepłe uczucia.

LITERATURA

1. Borowski G. (red.) 2010. Leksykon ekoinżynierii. Wydawnictwo PTIE, Warszawa.
2. Kowalski W.C. 1996. Recenzja książki Inez Wiatr „Inżynieria ekologiczna”. Ekoinżynieria, nr 1(8), s. 34.
3. Mitsch W.J. 1993. Ecological engineering – a cooperative role with the planetary life-support systems. *Environmental Science & Technology*, 27, 438–445.
4. Mitsch W.J., Jørgensen S.E. 1989. Ecological engineering: An introduction to ecotechnology. New York: John Wiley and Sons.
5. Mitsch W.J., Jørgensen S.E. 2004. Ecological engineering and ecosystem restoration. New York: John Wiley and Sons.
6. Siuta J. 1986. Wypowiedź na III Kongresie nauki polskiej. *Postępy Nauk Rolniczych*, 2–3.
7. Siuta J., Górski T., Chojnacki A. i in. 1987. Ekologiczne skutki uprzemysłowienia Puław. Wydawnictwo IOS, Warszawa.
8. Siuta J. 1992. Istota i zadania inżynierii ekologicznej. Kto jest kim w inżynierii ekologicznej, wyd. I. Wydawnictwo PTIE, Warszawa.
9. Siuta J. 1994. Ekoinżynieria. *Ekoinżynieria*, nr 1, s. 4.
10. Siuta J. 1995. Leksykon inżynierii ekologicznej. *Ekoinżynieria*, nr 3(4), s. 4.
11. Siuta J. 2002. Inżynieria ekologiczna w mojej działalności. Wydawnictwo WNGB, Warszawa.
12. Siuta J. 2012. Moje poznanie, działania i doznania. Wydawnictwo WNGB, Warszawa.
13. Siuta J. 2016. Istota i zadania inżynierii ekologicznej (ekoinżynierii). *Inżynieria Ekologiczna*, 46, 1–15.
14. Siuta J., Borowski G. (red.) 2019. System ochrony i odnowy biologicznie czynnej powierzchni ziemi w Polsce. Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej.
15. Statut Polskiego Towarzystwa Inżynierii Ekologicznej, przyjęty uchwałą walnego zjazdu w dniu 18 września 2017 r.